

Išmintis (paññā)

Teisingas požiūris (sammādiṭṭhi)

Saulėtekio, vienuoliai, pirmtakas, pirmasis ženklas – aušra. Lygiai gi taip pat, vienuoliai, tikrojo keturių taurinančiųjų tiesų perpratimo pirmtakas, pirmasis ženklas – teisingas požiūris. Iš vienuolio turinčio teisingą požiūrį galima tikėtis, kad jis iš tiesų supras „tai yra kančia“ ... iš tiesų supras „tai yra kelias vedantis į kančios baigtį“ . Todėl, vienuoliai, turi būti dedamos pastangos (suprasti), kad „tai yra kančia“ ... „tai yra kelias į kančios baigtį“ .

(SN56.37)

Vienuoliai, nematau kito tokio reiškinių kaip teisingas požiūris, dėl kurio nekilusios doros būsenos kyla, o kilusios įsitvirtina, pasidaro neabejotinomis, daugėja, tampa visiškai išvystytomis ir išstobulintomis.

Vienuoliai, nematau kito tokio reiškinių kaip teisingas požiūris, dėl kurio nekilusios nedoros būsenos nekyla, o kilusios nyksta.

Panašiai, vienuoliai, kaip jei nimbamedžio, karčiojo agurko, ar karčiojo aguročio sėkla būtų pasodinta į drėgną žemę. Kad ir kokias maistingas medžiagas iš žemės ir vandens ji įsisavins, visos jos atneš kartumą, aitrumą, neskanumą. Dėl kokios priežasties? Nes jo sėkla bloga.

Lygiai gi, vienuoliai, taip ir žmogus turintis neteisingą požiūrį, kad ir kokius kūno, kalbos ar proto veiksmus atitinkančius tą požiūrį jis atliktų, kad ir kokių apsiimtų, kad ir kokia būtų jo valia, norai, siekiai ir valingi veiksmai, visi šie reiškiniai atneša tai, kas nenorima, nemalonu, nepatrauklu, žalą ir kančią. Dėl kokios priežasties? Nes jo požiūris blogas.

Panašiai, vienuoliai, kaip jei cukranendrės, kalvų ryžių, ar vynuogės sėkla būtų pasodinta į drėgną žemę. Kad ir kokias maistingas medžiagas iš žemės ir vandens ji įsisavins, visos jos atneš saldumą, skanumą, gardumą. Dėl kokios priežasties? Nes jo sėkla gera.

Lygiai gi, vienuoliai, taip ir žmogus turintis teisingą požiūrį, kad ir kokius kūno, kalbos ar proto veiksmus atitinkančius tą požiūrį jis atliktų, kad ir kokių apsiimtų, kad ir kokia būtų jo valia, norai, siekiai ir valingi veiksmai, visi šie reiškiniai atneša tai, kas norima, malonu, patrauklu, naudą ir laimę. Dėl kokios priežasties? Nes jo požiūris geras.

(AN 1.307, 309, 314, 315)

Supratimas, kad neteisingas požiūris – neteisingas, ir supratimas, kad teisingas požiūris – teisingas, – tai teisingas požiūris.

Ir koks, vienuoliai, yra neteisingas požiūris? „Nėra dovanų, nėra aukų, nėra aukojimų, nėra gerų ir blogų veiksmų vaisių, rezultatų, nėra šio pasaulio, nėra kito pasaulio, nėra motinos, nėra tėvo, nėra savaime gimusių būtybių, nėra pasaulyje teisingai žengusių, teisingų pasiekimų atsiskyrėlių ar brahmanų, kurie būtų paskelbę patys

tiesiogine patirtimi pažinę šį ir kitą pasaulius.” Tai, vienuoliai, vadinama neteisingu požiūriu.

Ir koks, vienuoliai, yra teisingas požiūris? Vienuoliai, aš sakau, kad teisingas požiūris yra dviejų rūšių: esti įtakojamas ydų, pridedantis nuopelnų teisingas požiūris, kuris subrendęs tampa pagrindu būčiai, ir esti neįtakojamas ydų, transcendentinis taurusis teisingas požiūris – kelio veiksnys.

Ir koks, vienuoliai, yra įtakojamas ydų, pridedantis nuopelnų teisingas požiūris, kuris subrendęs tampa pagrindu būčiai? „Esti dovanos, esti aukos, esti aukojimai, esti gerų ir blogų veiksmų vaisiai, rezultatai, esti šis pasaulis, esti kitas pasaulis, esti motina, esti tėvas, esti savaime gimusios būtybės, esti pasaulyje teisingai žengusių, teisingų pasiekimų atsiskyrėlių ar brahmanų, kurie būtų paskelbę patys tiesiogine patirtimi pažinę šį ir kitą pasaulius.” Tai, vienuoliai, vadinama įtakojamu ydų, pridedančiu nuopelnų teisingu požiūriu, kuris subrendęs tampa pagrindu būčiai.

Ir koks, vienuoliai, yra neįtakojamas ydų, transcendentinis taurusis teisingas požiūris – kelio veiksnys? Vienuoliai, supratimas, supratimo gebėjimas, supratimo stiprybė, reiškinių tyrinėjimo nušvitimo veiksnys, kelio veiksnys – teisingas požiūris to, kuris tauriojo proto, proto be ydų, pasiekęs taurųjį kelią, lavina taurųjį kelią – tai, vienuoliai, vadinama neįtakojamu ydų, transcendentiniu tauriuoju teisingu požiūriu – kelio veiksmiu.

(MN 117)

„Kai, draugai, tauriųjų mokinys supranta kas yra nedora ir to šaknį, bei supranta, kas yra dora ir to šaknį, tai, draugai, padaro tauriųjų mokinį turinčiu teisingą požiūrį, ištiesintą požiūrį, patirtimi grįstą tikėjimą mokymu, pasiekusiuoju šią tikrąją Dhammą (*nibbāna*).

Bet kas, draugai, yra nedora, kas yra to šaknis, ir kas yra dora, kas yra to šaknis?

Žudymas, draugai, yra nedora, vogimas – nedora, svetimavimas – nedora, melavimas – nedora, šmeižtas – nedora, šiurkšti kalba – nedora, tušti plepalai – nedora, gobšumas – nedora, piktanoriškumas – nedora, neteisingas požiūris – nedora. Tai, draugai, vadinama nedoru.

Ir kokia, draugai, yra to, kas nedora, šaknis? Godumas (*lobha*) yra to, kas nedora, šaknis; neapykanta (*dosa*) – to, kas nedora, šaknis; paklydimas (*moha*) – to, kas nedora, šaknis. Tai, draugai, vadinama to, kas nedora, šaknimi.

Ir kas, draugai, yra dora? Susilaikymas nuo žudymo yra dora, susilaikymas nuo vogimo – dora, susilaikymas nuo svetimavimo – dora, susilaikymas nuo melagystės – dora, susilaikymas nuo šmeižto – dora, susilaikymas nuo šiurkščios kalbos – dora, susilaikymas nuo tuščių plepalų – dora, ne-gobšumas – dora, geranoriškumas – dora, teisingas požiūris – dora. Tai, draugai, vadinama doru.

Ir kokia, draugai, yra to, kas dora, šaknis?

Anti-godumas (*alobha*, atsižadėjimas, dosnumas) yra to, kas dora, šaknis; anti-neapykanta (*adosa*, geraširdiškumas, meilė) – to, kas dora, šaknis; anti-paklydimas (*amoha*, išmintis) – to, kas dora, šaknis. Tai, draugai, vadinama to, kas dora, šaknimi.

Kai, draugai, tauriųjų mokinys taip supranta kas yra nedora ir to šaknį, bei taip supranta, kas yra dora ir to šaknį, visiškai atsikratęs giluminio polinkio geisti, pašalinęs

giluminį polinkį bjaurėtis, išrovęs giluminį polinkį į savimaną ir požiūrį „aš esu“, atsikratęs neišmanymo ir sukėlęs (tikrą) žinojimą, jis (tampa) tuo, kuris čia ir dabar nutraukė kančią.

Tai taip pat, draugai, padaro tauriųjų mokinį turinčiu teisingą požiūrį, ištiesintą požiūrį, patirtimi grįstą tikėjimą mokymu, pasiekusiuoju šią tikrąją Dhammą (*nibbāna*).”

...

Kai, draugai, tauriųjų mokinys supranta kančią, supranta kančios šaltinį, supranta kančios baigtį bei supranta kelią vedantį į kančios baigtį, tai, draugai, padaro tauriųjų mokinį turinčiu teisingą požiūrį, ištiesintą požiūrį, patirtimi grįstą tikėjimą mokymu, pasiekusiuoju šią tikrąją Dhammą (*nibbāna*).

Ir kas, draugai, yra kančia, koks yra kančios šaltinis, kokia yra kančios baigtis, koks yra kelias vedantis į kančios baigtį?

Ir gimimas yra kančia, ir senėjimas yra kančia, ir mirtis – kančia, ir susidūrimas su tuo, kas nemiela, – kančia, ir išsiskyrimas su tuo, kas miela, – kančia, ir norimo negavimas – kančia, trumpiau, penki savinami sandai yra kančia. Tai, draugai, vadinama kančia.

Ir koks, draugai, yra kančios šaltinis? Tai yra tas troškimas, kuris yra su džiugesiu ir aistra ir veda į pakartotiną būtį, randantis pasitenkinimą tai čia, tai ten. O būtent, juslinių malonumų troškimas, būties troškimas, nebūties troškimas. Tai, draugai, vadinama kančios šaltiniu.

Ir kokia, draugai, yra kančios baigtis? Tai yra visiškas to troškimo išblėsimas, baigtis, atmetimas, atsisakymas, išsilaisvinimas (nuo jo), (jo) nepriėmimas. Tai, draugai, vadinama kančios baigtimi.

Ir koks, draugai, yra kelias vedantis į kančios baigtį? Tai štai šis taurusis aštuonialypis kelias, o būtent: teisingas požiūris, teisingas ketinimas, teisinga kalba, teisingas veiksmas, teisingas pragyvenimo šaltinis, teisinga pastanga, teisinga atida ir teisinga sutelktis. Tai, draugai, vadinama keliu vedančiu į kančios baigtį.

Kai, draugai, tauriųjų mokinys taip supranta kančią, taip supranta kančios šaltinį, taip supranta kančios baigtį bei taip supranta kelią vedantį į kančios baigtį, visiškai atsikratęs giluminio polinkio geisti, pašalinęs giluminį polinkį bjaurėtis, išrovęs giluminį polinkį į savimaną ir požiūrį „aš esu“, atsikratęs neišmanymo ir sukėlęs (tikrą) žinojimą, jis (tampa) tuo, kuris čia ir dabar nutraukė kančią.

Tai taip pat, draugai, padaro tauriųjų mokinį turinčiu teisingą požiūrį, ištiesintą požiūrį, patirtimi grįstą tikėjimą mokymu, pasiekusiuoju šią tikrąją Dhammą (*nibbāna*).”

(MN 9)

Teisingas ketinimas/mintis/siekis (*sammāsankappa*)

Ir kas, vienuoliai, yra teisingas ketinimas? Atsižadėjimo (*nekkhamma*) ketinimas, geranoriškumo (*abyāpāda*) ketinimas, nežalojimo (*avihiṃsā*) ketinimas – tai, vienuoliai, vadinama teisingu ketinimu.

(SN 45.8)

Rahula, lavink geraširdiškumą (*mettā*). Tikrai, tau lavinant geraširdiškumą bus atsikratyta bet kokio piktanoriškumo.

Rahula, lavink atjautą (*karuṇā*). Tikrai, tau lavinant atjautą bus atsikratyta bet kokio žiaurumo.

(MN 62)

Jis gyvena aprėpęs geraširdiškumo/atjautos sklidinu protu vieną kryptį, taip pat ir antrą, ir trečią, ir ketvirtą. Taip jis gyvena aprėpęs visą pasaulį – viršų, apačią, šalį, visas kryptis – geraširdiškumo sklidinu, didžiuliu, didingu, beribiu protu, be neapykantos, be piktavališkumo.

Jis gyvena aprėpęs atjautos sklidinu protu...

(MN 7)

Geranoriškumas (*mettā*)

Tai turėtų daryti tas, kuris turi prasmingų įgūdžių ir supranta apie tą ramybės būvį (*nibbanā*).

Te būna jis gebančiu, tiesiaširdžiu, atviru, nuolankiu, lanksčiu ir nepasipūtusiu,

nereikliu, neapsunkinančiu aplinkinių, ne per daug užsiėmusiu ir gyvenančiu lengvai;

su nurimusiomis jūslėmis, praktišku, neįžūliu, bei nenunešamu minios jausmu.

Jis turėtų vengti bet kokio, kad ir nežymaus, išmintingųjų smerkiamo elgesio.

„Tegul visos būtybės būna sveikos ir saugios, tegul visos būtybės būna laimingos!

Kad ir kokios gyvos būtybės, silpnos, ar tvirtos - be jokių išimčių; ilgos ar milžiniškos, vidutinio ilgio, ar trumpos, smulkutės ar didelės,

matomos ar nematomos, tolimos ar artimos, gimusios, ar dar gimsiančios, tegul visos būtybės būna laimingos!

Tegul niekas kito neapgaudinėja, tegul niekas nieko nežemina niekur, bei dėl pykčio ir neapykantos apimto proto niekas nelinki kitam blogo!”

Kaip mama saugotų vaiką, vienintelį vaiką, kad ir savo gyvybės kaina, lygiai taip, tegul jis vysto beribį protą visų gyvųjų būtybių atžvilgiu.

Tegul vysto jis begalinį širdies gerumą visą pasaulį aprėpiantį, į viršų, žemyn, aplink, be ribų, be neapykantos, be priešiško.

Ir stovėdamas, ir eidamas, ir sėdėdamas, ir gulėdamas, iki kol neapsnūsta, te jis ryžtasi būti su tokia atida – tai šiame mokyme vadinama dieviškąja buveine.

Be klaidingų pažiūrų, dorovingas, turintis tikros išvalgos, atsikratęs prisirišimo prie juslinių malonumų, nebeužgims jis moters iščiose.

(Snp 1.8)